

А. Гриценко

ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

У навчально-виховному процесі формування культури здоров'язбереження, як світоглядної орієнтації майбутніх фахівців, є надзвичайно важливим. Адже молода людина зазвичай послуговується зразками нездорового способу життя та поведінки дорослих, зокрема викладацького складу. У таких умовах пріоритетного значення набувають моральні якості викладача, які впливатимуть на формування майбутнього світогляду молоді. Одне з головних завдань викладацького складу — зробити моральні та духовні цінності більш привабливими для молоді. Досягти цього можна, спираючись на поєднання фізичного та духовного здоров'я людини, яке формується завдяки здоров'язбереженню як світоглядній орієнтації. Однак у реаліях сучасного українського суспільства, ми, на жаль, цього не спостерігаємо, що не може не турбувати. Натомість маємо відчуженість молоді від оздоровлювальної діяльності та здорового способу життя, зокрема культури здоров'язбереження. Саме тому розв'язання проблеми формування культури здоров'язбереження, як світоглядної орієнтації викладачів вищої школи, потребує особливої уваги суспільства. Потрібна системна всебічна підтримка цього складного процесу з боку сім'ї, усіх рівнів школи, громадських організацій, закладів охорони здоров'я тощо. Такий широкий, системний підхід для вирішення цього питання вмотивований цілою низкою причин, як-от:

- зниження життєвого рівня й добробуту населення;
- незацікавленість проблемами фізичного виховання молоді в сім'ї;
- відсутність належного методичного забезпечення навчально-виховного процесу в освітніх закладах;
- відсутність здоров'язбережувальних технологій у навчальних закладах;

- низька світоглядна орієнтованість викладачів вищої школи, а отже, і молоді на здоров'язбереження;
- недостатній рівень усвідомлення учнями значення здоров'язбережувальних знань, умінь та навичок для їхньої майбутньої професійної діяльності;
- необізнаність певної кількості викладачів навчальних закладів із технологіями здоров'язбереження;
- відсутність моделі формування культури здоров'язбереження як світоглядної орієнтації майбутніх фахівців вищої школи та шляхів її впровадження у навчальних закладах тощо [9; 10].

Тому сучасний український соціум має вагомі підстави для захисту потреб та інтересів людей у найближчому майбутньому, зокрема потреб у безпечному й здоровому довкіллі, здоровому способі життя, що натомість потребує формування принципово нового світогляду, який повинен спиратися на концепцію здоров'язбереження. Отже, викладачі вищої школи повинні бути всебічно готовими до такого, нового для нашого суспільства виклику і власним прикладом прищеплювати ці знання, уміння і навички молоді [8; 12].

Освітній процес відкриває широкі перспективи в напрямі формування світогляду молодої людини. У цьому сенсі проблематика виховання культури здоров'язбереження, як світоглядної орієнтації майбутніх фахівців в освітньому процесі, щороку набуває все більшої ваги. Це пов'язано з постійним погіршенням стану здоров'я молоді в багатьох країнах світу, зокрема в Україні. Як свідчить світова практика, нині суспільство занепокоєне складною екологічною ситуацією, низьким рівнем культури, інтенсифікацією навчального процесу, спрямованого переважно на інтелектуальний розвиток особистості, що породжує негативний вплив організації навчального процесу у навчальних закладах на здоров'я молоді. Ситуація погіршується тим, що молодь є недостатньо освіченою з питань власного здоров'язбереження, не дбає про своє здоров'я і майже не

дотримується здорового способу життя, що призводить до дисгармонії та погіршення здоров'я молодих людей, а отже, і суспільства в цілому. З огляду на це, фахові зусилля викладачів вищої школи у цьому напрямі набувають украй важливого значення. Потрібно сформувати світоглядну орієнтацію у майбутніх викладачів вищої школи на основі здоров'язбереження для подальшого поширення цих знань, умінь та навичок серед молоді [1; 6; 7].

За даними Міністерства охорони здоров'я України, майже 90% учнів мають відхилення у стані здоров'я! Здоровими вважаються лише близько 10% молоді країни! Ці жахливі цифри говорять самі за себе: у хворій молоді, а отже, у нації, кістяк якої вони формують, немає майбутнього.

Завдяки таким науковцям, як З. Литвинова, О. Трещева, було з'ясовано, що 74% студентів мають низький рівень культури здоров'я, не відчують потреби в самооздоровленні, вдаються до самолікування, переоцінюють можливості свого організму. Дослідниця Г. Іванова стверджує, що низькі й нижчі від середніх показники рівня фізичного соматичного здоров'я студентів різних курсів становлять 26,7–37,8%, при цьому під час поглиблених медичних оглядів серед обстежених здоровими визнано 21,6% студентів, хронічні захворювання мають 78,4% майбутніх фахівців. Науковець С. Закопайло зазначає, що лише в 64,5% молоді середній рівень та у 25,8% низький рівень сформованості цінностей здорового способу життя. Учений Б. Долинський констатує, що 68% майбутніх учителів не готові до формування здоров'язбережувальних навичок та вмінь у своїх вихованців [2–5; 11; 14].

З приводу цього слід зазначити, що у сучасних ринкових умовах успіх самореалізації в професійній діяльності та конкурентоспроможність залежать не лише від фахової обізнаності, а й від психічного, духовного, соціального та фізичного стану, належного світоглядного ставлення до свого здоров'я як до надважливої цінності людини. Зазначена проблема потребує зміни мислення і поведінки майже кожного з членів суспільства та високого рівня культури молодої людини, що актуалізує питання про формування культури здоров'язбереження молоді почерез фахову працю вчителів вищої школи.

Незважаючи на великий обшир досліджень, проблеми формування культури здоров'язбереження, як світоглядної орієнтації майбутніх фахівців, дотепер недостатньо вивчено в теоретичному й практичному аспектах. Аналіз наукових даних, присвячених порушеному питанню, дає підстави констатувати низку суперечностей, зокрема між:

1) соціальними потребами у вихованні здорового покоління і недостатнім рівнем усвідомлення майбутніми викладачами вищої школи значення здоров'язбережувальних знань, умінь та навичок;

2) низьким рівнем стану здоров'я молоді і необізнаністю викладачів з технологіями здоров'язбереження та способами їх упровадження в навчально-виховний процес;

3) потребою у сформованості культури здоров'язбереження як світоглядної орієнтації майбутніх фахівців та неопрацьованістю способів її формування в навчальних закладах, зокрема у вищій школі;

4) необхідністю створення нової освітньої стратегії, спрямованої на виховання культурного, високоосвіченого, здорового, конкурентоздатного фахівця й відсутністю моделі формування культури здоров'язбереження як світоглядної орієнтації майбутніх фахівців у навчально-виховному процесі.

Формування культури здоров'язбереження, як світоглядної орієнтації фахівця вищої школи, має інтегративний характер, що визначає необхідність системного розгляду й обґрунтування цього феномену на методологічному, теоретичному та практичному рівнях.

Методологічний рівень відображає взаємозв'язок і взаємодію наукових підходів до формування культури здоров'язбереження як світоглядної орієнтації майбутніх фахівців. Системний підхід дає можливість розуміти процес формування культури здоров'язбереження як цілісну, динамічну педагогічну систему, де структура, зміст і методика спрямовані на формування належного рівня ціннісних орієнтацій, знань, умінь, навичок і способів дій щодо збереження свого здоров'я. Це виявляється в способі

життя молодшої людини та її світогляді, яка формується у період навчання у вищій школі.

Теоретичний системний підхід дає можливість для педагогічного пояснення зазначеного процесу як системи з чітко окресленими елементами і взаємодіями, які формують бажаний результат.

Практичний рівень зумовлює низку педагогічних принципів, чинників, умов, засобів, форм і методів, які цілеспрямовано діють на компоненти культури здоров'язбереження і набувають справжньої ефективності, якщо:

- відбувається в умовах неперервності і цілісності реалізації системного підходу;
- урахує сумісну дію соціально-психологічного, організаційно-методичного, психолого-педагогічного чинників, які створюють здоров'язбережувальне світоглядно-розвивальне виховне середовище;
- спрямовує навчально-виховний процес на формування світоглядного, пізнавального, поведінкового компонентів культури здоров'язбереження як світоглядної орієнтації фахівців вищої школи, що узгоджуються з критеріями та впливають на рівень її сформованості;
- досягає результативності за умов забезпечення стійкої мотивації самих викладачів вищої школи до здоров'язбереження, організації здоров'язбережувальної самостійної роботи студентів, творчого використання традиційних та нетрадиційних засобів оздоровлення, культивування еталона здорової, гармонійно розвиненої, життєздатної особистості;
- підвищує інтерес майбутніх фахівців до здоров'язбережувальної діяльності за рахунок добору традиційних та нетрадиційних засобів і форм (навчальної, позанавчальної, виховної, самоврядувальної) навчального процесу як системи формування світоглядної орієнтації фахівців вищої школи.

Отже, формування культури здоров'язбереження, як світоглядної орієнтації фахівця вищої школи, мусить мати інтегративний характер,

спираючись на системний розгляд та обґрунтування цього феномену на методологічному, теоретичному та практичному рівнях, має стати невід'ємною часткою постійного розвитку української спільноти у сучасних умовах [13]. Треба чітко усвідомлювати, що сучасне українське суспільство має певні глобальні проблеми, що спричиняють гостру потребу у формуванні нового світогляду, переосмисленні цінностей та коригуванні спільних цілей і пріоритетів, які б об'єднували націю як спільноту у процесі світової глобалізації, водночас зберігаючи нашу національну та культурну автентичність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гутник А. В. Нетрадиційні види спорту і фізичних вправ у фізичному самовдосконаленні студентів / А. В. Гутник, Н. Є. Пангелова // Сучасні проблеми фізичного виховання та спорту школярів і студентів України : матеріали IV Всеукр. наук. студ. конф. (22–23 квіт. 2004 р.). — Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2004. — С. 15–19.
2. Долинський Б. Т. Здоров'язбережувальне освітнє середовище як чинник підготовки майбутніх учителів початкової школи до здоров'язбережувальної діяльності / Б. Т. Долинський // Личность в едином образовательном пространстве : сб. науч. ст. I Междунар. образоват. форума (5–7 мая 2010 г., г. Запорожье) ; под науч. ред. К. Л. Крутий. — Запорожье : ООО «ЛИПС» ЛТД, 2010. — Ч. 3. — С. 196–199.
3. Долинський Б. Т. Підготовка майбутніх учителів до застосування здоров'язберігаючих технологій у навчально-виховному процесі початкової школи / Б. Т. Долинський // Науковий вісник ПДПУ ім. К. Д. Ушинського, спец. вип. «Сучасні технології в навчанні і вихованні у вищій школі»: зб. наук. пр. — 2009. — Ч. 1. — С. 96–103.
4. Закопайло С. А. Педагогічні основи виховання в юнаків 10–11 класів цінностей здорового способу життя : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / С. А. Закопайло. — К., 2003. — 202 с.
5. Иванов В. П. Мировоззренческая культура личности (философские проблемы формирования) : монография / В. П. Иванов, Е. К. Быстрицкий, Н. Ф. Тарасенко, В. П. Козловский. — К. : Наук. думка, 1986. — 296 с.
6. Кудрявцева Е. Н. Философско-методологические аспекты измерения прямых характеристик здоровья / Е. Н. Кудрявцева // Здоровье человека как предмет социально-философского познания. — М. : ИФАН, 1989. — С. 78–79.
7. Кузнецова А. Г. Развитие методологии системного подхода в отечественной педагогике : монография / А. Г. Кузнецова. — Хабаровск : ХК ИППК ПК, 2001. — 152 с.

8. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / А. І. Кузьмінський. — К. : Знання, 2005. — 486 с.
9. Литовченко Г. О. Дослідження факторів, які можуть впливати на тривалість життя людини / Г. О. Литовченко, С. В. Ткаченко, О. М. Буланов, Н. М. Ткач, В. В. Рябов // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : монографія ; за ред. С. С. Єрмакова. — Х. : ХДАДМ (ХХП), 2007. — № 1. — С. 73–76.
10. Лисицын Ю. П. Образ жизни и здоровье населения / Ю. П. Лисицын. — М. : Об-во «Знание РСФСР», 1982. — 40 с.
11. Литвинова З. Н. Формирование ценностного отношения личности к культуре здоровья в образовательном процессе вуза : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / З. Н. Литвинова. — Ставрополь, 2004. — 192 с.
12. Лігоцький А. О. Система різнорівневої підготовки фахівців в Україні (теоретико-методологічний аспект) : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. д-ра пед. наук : 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / А. О. Лігоцький. — К., 1997. — 42 с.
13. Тараненко І. Г. Демократичні цінності у процесі становлення громадянина / І. Г. Тараненко // Педагогіка і психологія. — 1997. — № 1. — С. 150–154.
14. Трещева О. Л. Формирование культуры здоровья личности в образовательной системе физического воспитания : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / О. Л. Трещева. — Омск, 2003. — 466 с.